

PROJEKT „100 PTAČÍCH BUDEK“

Mgr. Eva MIKOLÁŠKOVÁ

V březnu roku 2008 bylo v areálu ústecké zoologické zahrady nainstalováno sto kusů ptačích budek. Jednalo se o budky různých typů, nejpočetněji byl zastoupen typ sýkorník (celkem 60 budek), který se ještě dělil na podtypy – sýkorník se štěrbinovým vletovým otvorem, sýkorník pro malé sýkory a sýkorník pro větší druhy sýkor. Dalšími typy byl lejskovník s oválným vletovým otvorem, speciální podlouhlé budky pro rorýse, polobudky s otevřenou přední stěnou pro rehky a konipase a několik budek pro sovy. Po zavěšení poslední budky nastalo období plné napjatého očekávání, kolik umělých dutin bude osídleno a jací obyvatelé se do nich nastěhují. Následující řádky by měly shrnout, jak celé to dobrodružství dopadlo.

Vzhledem k tomu, že byly budky vyvěšeny poměrně pozdě, považuji rok 2008 spíše za zkušební sezónu. Kupříkladu sovy si hnízdní dutinu vyhlízejí již v průběhu zimy, a proto bylo v souladu s očekáváním, že soví budky obsazeny nebyly. I přes tyto okolnosti byly budky úspěšně obsazeny v 34% z celkového počtu sta kusů.

Nejvíce nadějí jsem vkládala do sýkor a rehků, kteří jsou na území zoo běžnými zástupci avifauny. Velkým překvapením proto bylo, že v patnácti vyvěšených rehkovníkách (polobudkách) nezahníždil ani jeden pár rehka domácího (*Phoenicurus phoenicurus*) a celkově polobudky zůstaly neobsazené. Výjimkou byla jediná z nich, kterou obývali vrabci domácí (*Passer domesticus*). Vrabci zůstali věrní své pověstné přizpůsobivosti a dalších sedm párů osídlilo ještě tři další typy budek: 2x sýkorník, 4x rorýsovník a 1x sovník.

Ze sýkor se v budkách objevily pouze dva naše nejběžnější druhy - modřinka a koňadra. Sýkora modřinka (*Cyanistes caeruleus*) obsadila sedm budek, sýkora koňadra (*Parus major*) ještě o dvě více. Mezi jednotlivými druhy sýkor je patrný velikostní rozdíl. Cílem rozvěšení sýkorníků s odlišnými rozměry vletových otvorů bylo proto snížit mezidruhovou kompetici o hnízdní dutiny. Sledovat rozmístění sýkor v různých podtypech sýkorníků bylo velmi zajímavé. Sýkory modřinky jednoznačně dávaly přednost malým sýkorníkům s vletovým otvorem bránícím průniku větších druhů ptáků. V malém sýkorníku vyvedlo mláďata pět párů. Pouze jeden pár si zvolil sýkorník pro velké sýkory, který patrně musel uhájit před koňadrou. Kromě sýkorníků s kruhovým otvorem, bylo pokusně nainstalováno i deset malých sýkorníků se štěrbinovým vstupem. Tyto budky byly obsazeny pouze dvě s podílem modřinky i koňadry. Kromě zmíněných sýkor se v jedné z budek se štěrbinou usídlil také pár rehků zahradních (*Phoenicurus ochruros*), kteří tímto částečně napravili reputaci rodu *Phoenicurus*. Výskyt hnízdících párů sýkory koňadry výhradně ve velkých sýkornících potvrdil, že omezení pomocí velikosti vletového otvoru u budek určených malým druhům sýkor je opravdu funkční. Jeden pár koňadry navíc zahníždil v lejskovníku, jenž díky tvaru svého vletového otvoru umožňuje ptákům ještě pohodlnější vstup.

Nejvyšší obsazenost (80%) ze všech typů budek měly špačnický, kde v osmi budkách z deseti vyvedli potomky špačci obecní (*Sturnus vulgaris*).

Dutinoví ptáci si k hnízdění volí nejen rozdílné prostředí, ale také různý materiál na stavbu hnízda. Sýkory modřinky při stavbě hnízda použily silnou vrstvu mechu, na jejímž vrchu vybudovaly měkkou a velmi záhřevnou hnízdní kotlinku z chlupů (zejména podsady), chmýří a prachového peří. Hnízda koňader se modřinčím velmi podobala, lišila se tenčí vrstvou srsti a místy byly přimíchané i větvičky. Vrabec domácí měl hnízda typicky neuspořádaná, základem byla suchá tráva a peří doplněné příměsí provázků, kousků igelitu a různých obalů. Rozcuchaná byla také hnízda špačka obecného. Základ hnízda tvořila sláma, suchá tráva a větší pera (včetně letek) pávů, papoušků apod. V pokročilém stádiu hnízdění na sebe hnízdo upozorňovalo specifickým zápachem pocházejícím z nashromážděného trusu mláďat.

Zajímavým materiálem byla vystlána budka rehka zahradního umístěná v malém březovém hájku. Materiál na stavbu hnízda byl očividně nasbírán v blízkém okolí budky. Základ hnízda tvořila mocná vrstva jehněd, na níž rehkové nanosili vrstvu březového listí a hnízdní kotlinku pak dokončili pomocí peří. Hnízdní materiál obvykle zaplňoval 1/3 budky, avšak v některých případech přesahoval i její polovinu.

Během kontroly budek jsem narazila na různé fáze reprodukce. V některé budce rodiče teprve zahřívají vejce a v jiné už byla mláďata připravená k vylétnutí. I pokud nebyl rodičovský pár přítomen, majitele prozrazoval vzhled snůšky. O jednobarevná světlemodrá až nazelenalá vajíčka pečoval rehek zahradní, do modra byla zbarvena také vejce špačka obecného. Sýkory měly vajíčka kropenatá s hnědými tečkami na bílém podkladě, podobně jako snůšku vrabce domácího maskovaly hnědošedé skvrny pokrývající bílý povrch.

Co se týče počtu odchovaných mláďat, byly patrné rozdíly jak mezi druhy, tak i mezi jednotlivými páry. Tři potomky přivedl na svět párek rehků. Ve špačcích budkách se počet mláďat pohyboval mezi dvěma a třemi mláďaty. Sýkory, známé svými početnými snůškami, měly v průměru 7,4 vajec na pár. Největší snůšku deseti vajec jsem objevila v hnízdě sýkory koňadry, i když modřinky se nenechaly ani trochu zahanbit se svými devíti vajíčky.

V pohnízdním období proběhla kontrola a čištění budek. Ukázalo se, že se na území zoo vyskytuje poměrně silná populace strakapoudů, kteří vyklovali vletové otvory u přibližně ¼ sýkorníků. Na základě tohoto zjištění jsme se rozhodli vletové otvory oplechovat.

Pevně doufám, že i nadcházející hnízdní sezóna bude tolik úspěšná jako v uplynulém roce, a že se opět podaří podpořit reprodukční úspěšnost ptactva volně žijícího v naší zoologické zahradě.